

На сьогодні захист прав дітей, забезпечення їхнього повноцінного розвитку – проблема національного рівня, яку необхідно вивчати, розглядати й розв’язувати різними способами.

Тому, одним з найважливіших напрямів роботи соціального педагога з дітьми та молоддю є превентивне виховання та профілактична робота з подолання злочинності серед неповнолітніх.

Превентивне виховання – це успішна система підготовчих, попереджувальних та профілактичних дій педагога з метою запобігання формуванню негативних звичок, рис характеру, проявів асоціальної поведінки підлітків та організація належного догляду за їх діяльністю.

Суть превентивного виховання полягає в комплексному цілеспрямованому впливі на особистість, формуванні здорового способу життя, виробленні імунітету до негативних впливів соціального оточення. Проблема превентивності завжди була і є пріоритетною в системі психолого-педагогічних, медичних, правових, соціальних досліджень у різних країнах світу. В Україні ця проблема набуває особливої гостроти, оскільки молодь формується в складних соціально-культурних умовах економічних і політичних суперечностей, неврівноваженості соціальних процесів. Мета превентивного виховання полягає у розвитку почуття соціальної відповідальності підлітків за свою поведінку, сприяє не лише усвідомленню своїх прав, а й обов’язків. Підлітків легше застерегти від правопорушень, аніж потім поставити на правильний шлях.

Основними положеннями превентивного виховання є:

дослідження фізіології дітей, проникнення у внутрішній світ підлітків та вивчення їхніх психологічних особливостей; спостереження за впливом спадковості, середовища; виховання соціальної спрямованості поведінки школяра; організація в сім’ї та школі профілактичних заходів з метою запобігання протиправній поведінці дітей; створення психолого – педагогічних умов для належного догляду за діяльністю підлітків.

Сьогодні неможливо вирішувати проблеми виховання, не враховуючи загального соціального фону. Статистика викликає тривогу: за останні 10 років зріс рівень дитячої злочинності. Близько 70 тисяч дітей і підлітків перебувають на обліку правоохоронних органів. Питома вага юних правопорушників нині складає 25% проти 13% десять років тому. Ситуація драматична. У багатьох підлітків виникають або повна розгубленість перед сьогоднішнім і завтрашнім днем, або урвати від життя якомога більше і негайно.

Не маючи можливості законним шляхом задовольняти свої потреби, багато підлітків починають добувати необхідні речі та продукти в міру своїх сил і можливостей, часто шляхом вчинення злочину. Неповнолітні беруть активну участь у рекеті, незаконному бізнесі й інших видах злочинної діяльності.

Як свідчать факти, щодня підлітки в Україні скоюють понад 100 злочинів, у тому числі одне вбивство або злочин із завданням тяжких тілесних ушкоджень, одне зґвалтування, три розбійні напади, вісім пограбувань, сімдесят крадіжок приватного та державного майна. Особливістю криміногенної ситуації в підлітковому середовищі є зміна її структури у бік зростання корисливих злочинів. Найпоширенішими злочинами є крадіжка як наслідок незайнятості населення.

Загострення проблем сімейного неблагополуччя на загальному тлі убогості і постійної потреби, моральна і соціальна деградація, яка відбувається в сім'ях, призводить до вкрай негативних наслідків. Серед неповнолітніх з неблагонадійних сімей, або як їх називають сім'ї СЖО, інтенсивність злочинності особливо висока. В основному, в цих сім'ях процвітають пияцтво, наркоманія, відсутні будь-які моральні устої, елементарна культура.

Зрозуміло, що підвищення ефективності превентивного виховання можливе за умови забезпечення цілісної системи виховних впливів на

неповнолітніх, підвищення теоретичного та методичного рівня знань педагогів і батьків з питань запобігання девіантній поведінці.

До завдань, які ми ставимо перед собою у превентивному вихованні, передусім належить формування моральної свідомості учнів, яка є головним чинником впливу на вибір способів поведінки на основі морально – правових знань, уявлень, поглядів, переконань, почуттів, що має вирішальний вплив на формування індивідуальної свідомості, самосвідомості учнів.

Однією з необхідних умов перетворення України у справжню правову державу є підвищення рівня правової освіти населення, у першу чергу – молоді. Чимало роблять для цього засоби масової інформації, громадські організації, правоохоронні органи. Але найважливіше місце займає школа.

Перед школою постає непросте питання виховання свідомого громадянина, людини, яка вільно сприймає та засвоює соціально-правові норми, історичні, національні, культурні традиції свого народу.

Як сформувати в учнів свідомі, системні знання з права? Коли розпочати роботу: з перших днів шкільного навчання чи згодом?

На думку психолога О. Леонтьєва, особистість народжується двічі: вперше – у молодшому дошкільному віці, а вдруге – в підлітковому віці, коли виникає свідомо особистість.

Система правового виховання в нашій школі базується на правових актах і документах, таких як Конституція України, Конвенція про права дитини, Декларація прав дитини, Сімейний кодекс, Закон України «Про охорону дитинства» та ряд інших нормативних документів, що включають правоосвітню роботу та роботу по попередженню правопорушень.

Уваги заслуговує робота соціального педагога, психолога та класних керівників, які проводять ранню діагностику: визначають сім'ї, в яких вихованню дітей не приділяється належна увага, знайомляться із сімейними умовами, визначають, яка допомога потрібна батькам у вихованні дитини. Важливим є залучення служби у справах дітей у вирішенні даної проблеми.

Створення соціального паспорту кожного класу та школи, за допомогою якого визначаються вразливі категорії учнів, яким потрібна допомога, проводиться облік дітей, схильних до правопорушень.

Правове виховання й оволодіння системою правових знань має особливе місце в комплексі практичних заходів, спрямованих на подолання негативних явищ в учнівському середовищі. Провідне місце займає профілактична робота. У школі склалась своєрідна система профілактичної роботи.

Первинна профілактика:

- контроль за відвідуванням учнями школи (ведеться класними керівниками в журналі обліку відвідування та черговим вчителем школи);

- чергування вчителів на перервах,

- забезпечення систематичного вивчення та дотримання школярами правил для учнів.

- проводяться по класах цикл бесід, виховних годин, тренінгів з формування толерантних відносин між учнями та на правову тематику.

- одним із напрямків превентивної роботи є залучення учнів із девіантною поведінкою до участі у гуртковій роботі.

- засідання педагогічної ради, наради при директорові, накази по школі на правову тематику, по профілактиці насильства та булінгу.

Вторинна профілактика:

- наказом по школі створено Раду профілактики правопорушень. На засіданнях Ради розглядають різні питання правовиховної роботи, заслуховуються звіти класних керівників, соціального педагога по роботі з учнями, які знаходяться на внутрішкільному обліку та потребують особливої уваги.

Традиційними заходами, що сприяють попередженню правопорушень у школі стали батьківські збори, рейд «Урок», огляд умов проживання та виховання дітей пільгових категорій.

У центрі особливої уваги - сім'ї СЖО та сім'ї, де виховуються підлітки, схильні до правопорушень. Тому, в таких сім'ях проводиться профілактично-роз'яснювальна робота, з батьками, які ухиляються від встановлених законом обов'язків по вихованню своїх дітей.

Приділяється увага формуванню здорового способу життя, попередженню шкідливих звичок, ВІЛ-СНІДу за допомогою проведення різних спортивних змагань, виготовлення колажів, тренінгових занять, годин спілкування.

Запобігання насильству в сім'ї та шкільному колективі, профілактика булінгу, кібербулінгу, торгівлі людьми в нашій школі проводилося через перегляд кінофільмів для учнів, а саме «Станція призначення життя» та «Кібербулінг, грумінг, секстинг»; за допомогою гри «Ліза та її друзі подорожують світом»; заняття з елементами тренінгових вправ, які порушують дану проблематику; з педагогами відбувся семінар «Профілактика насильства в сім'ї та учнівському середовищі», приділяється увага поновленню інформаційних стендів новою просвітницькою інформацією.

Освітня робота учнів здійснюється також і в позаурочний час через ряд позакласних та позашкільних заходів. Ефективною формою роботи стало проведення Тижня правових знань, тижня з протидії булінгу в рамках правопросвітницького проекту Міністерства юстиції «Я МАЮ ПРАВО»; заходи присвячені Всеукраїнській акції «16 днів проти насильства»: виготовлення колажів «Світ без насильства очима дітей», «СТОП – насильство!»; виховні години «Види і форми насильства в сім'ї», «Попередження домашнього насильства», «Я прийшов у світ, щоб мене любили»; «Толерантність врятує світ». У рамках тижнів проведено конкурси та вікторини на правову тематику, уроки гендерної рівності, рольові ігри, лекції, усні журнали, заняття з елементами тренінгу, діти виготовляли колажі на дану тематику.

Основною формою профілактики правопорушень і оволодіння певними знаннями є година спілкування. Класні керівники постійно урізноманітнюють форми і методи проведення годин спілкування.

У сучасних умовах розходження між сім'єю і школою посилюється. У сім'ї йде переорієнтація на інші цінності, діти включаються у ринкові відносини і нові ідеологічні установки часто призводять до конфліктів у стосунках батьків і дітей.

Школа ж продовжує захищати ідеали добра і безкорисливості, чесності, порядності і милосердя. Її мета і зміст завжди будувалися на вічних духовних істинах, якими живе людство. Тому роботі з батьками педагогічний колектив школи приділяє особливу увагу.

Система правового виховання, що створена в школі, багатогранна й дієва. Тому протягом останнього року правопорушень, здійснених нашими учнями, не зафіксовано.

Найголовнішим принципом здійснення превентивної діяльності є принцип – «НЕ ЗАШКОДЬ». Сучасний учитель має знати й уміти визначити реальний рівень духовного, соціального, психічного, фізичного розвитку учнів класу, прогнозувати результат своєї діяльності, яка б забезпечила особистісне зростання вихованців.

Колектив – єдиний організм, де кожен школяр – яскрава індивідуальність. Можливо, слід замислитися над словами Я. Корчака: «Що більше в дитині волі, то менше необхідності в покаранні. А що більше похвал, то менше покарань». Якими сформуємо дітей фізично, морально – таке суспільство й матимемо. «Діти – живі квіти землі», - зазначав М. Горький. І як кожній квітці потрібні погідні умови для цвітіння, так і нашим дітям потрібно створити умови для їхнього повноцінного життя, розкриття талантів і здібностей. Наші діти – майбутні громадяни України. Майбутнє дітей залежить від нас, наше майбутнє – від них. Тому потрібно працювати так, щоб наші діти почували себе корисними суспільству й були щасливі.